

ЦИРКУЛЯРНІ ЛАНЦЮГИ ПОСТАЧАННЯ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ У НАПРЯМІ СТАЛОСТІ

Южаков М. Ю.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового рівня)
за спеціальністю 073 – Менеджмент*

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Нестерова К. С.***

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки і міжнародних економічних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

У відповідь на загострення екологічних криз, виснаження природних ресурсів та посилення соціального тиску на бізнес, у світовій практиці все більшої уваги набуває концепція циркулярної економіки. Її інтеграція в управлінські стратегії провідних компаній відбувається через трансформацію традиційних ланцюгів постачання у циркулярні. Йдеться не лише про зменшення негативного впливу на довкілля, а й про системну зміну логіки створення цінності: від лінійної моделі «взяти – виготовити – утилізувати» до моделі, в якій ресурси зберігаються в економіці якнайдовше [1].

Циркулярні ланцюги постачання (ЦЛП) передбачають повне переосмислення кожної ланки товарного потоку: від дизайну продукту до його повторного використання або утилізації з максимальним вилученням цінних компонентів. Такі ланцюги не завершуються в момент реалізації продукту споживачеві, навпаки – вони створюють умови для його повернення, обробки, реновації, вторинного виробництва або перетворення на сировину. У цьому контексті змінюються функції постачальників, з'являються нові інституційні ролі, формуються інтегровані екосистеми між виробниками, споживачами, логістичними операторами та переробними компаніями.

За даними звіту Global Circularity Gap Report 2024, лише 7,2% використаних матеріалів повертаються до економіки у вигляді вторинних ресурсів, і ця частка має тенденцію до зменшення [1]. Такий рівень ресурсної неефективності є критичним: понад 90% від загального обсягу використаних сировинних ресурсів закінчують свій цикл як відходи. При цьому світова економіка демонструє стабільне зростання обсягів видобутку сировини, що лише поглиблює екологічну нестійкість

виробництва. Враховуючи ці дані, впровадження циркулярних підходів у ланцюги постачання є не стільки альтернативним шляхом, скільки необхідною умовою збереження ресурсної бази для майбутніх поколінь.

Реальні приклади свідчать про ефективність циркулярного підходу до управління поставками. Великі виробники побутової електроніки, автокомпанії, виробники пакування та меблів активно переходять на моделі зворотного логістичного циклу. Вони організовують системи повернення використаних товарів, реалізують проєкти повторного використання компонентів, впроваджують стандарти екодизайну, що дозволяє продуктам легше розбиратись, ремонтуватись і оновлюватись.

Наприклад, «Philips» запровадила програму «Pay-per-Lux», яка дозволяє клієнтам орендувати освітлення замість його купівлі. «IKEA» відкриває магазини секонд-хенду, а «Renault» має завод з переробки та повторного використання запчастин [3].

Підприємства, які адаптують виробництво під потреби циркулярності, не лише оптимізують витрати, а й отримують репутаційні переваги на міжнародних ринках, що дедалі більше орієнтовані на принципи ESG (екологія, соціальна відповідальність, належне управління).

Попри позитивні тенденції, трансформація ланцюгів постачання у циркулярному напрямі супроводжується низкою викликів. Одним з основних є відсутність розвиненої інфраструктури зворотного збору та переробки продукції, особливо в країнах, що розвиваються.

Наприклад, у країнах ЄС діють зобов'язання щодо переробки упаковки (ціль – 70% до 2030 року), тоді як в Україні рівень переробки побутових відходів залишається нижчим за 10% [4].

Також значну роль відіграють обмеження на рівні законодавства, коли відповідні нормативні акти не стимулюють або навіть перешкоджають обміну ресурсами, повторному використанню чи транспортуванню відходів. Ще однією суттєвою перешкодою є економічна недоцільність: за відсутності системної підтримки з боку держави та інвестиційної спроможності бізнесу перехід до ЦЛП потребує довгострокової окупності, що не завжди прийнятне для середнього і малого підприємництва [5].

З іншого боку, нові технології (зокрема цифрова ідентифікація продуктів, блокчейн для прозорості походження сировини, автоматизація зворотної логістики) відкривають нові горизонти для циркулярної трансформації. Їх застосування дозволяє більш ефективно відстежувати рух продукції, управляти запасами, оптимізувати маршрути повернення та прогнозувати попит на вторинну сировину. Так, блокчейн дозволяє відстежувати «життєвий цикл» продукту від джерела сировини до утилізації, що забезпечує прозорість та підзвітність на кожному етапі. Наприклад, компанія «Everledger» застосовує цю технологію для контролю за походженням діамантів, а зараз – і електроніки [5]. Поєднання

технологій, регуляторних інструментів та стратегічного бачення здатне забезпечити сталий перехід до замкнених циклів у ланцюгах постачання.

Загалом, циркулярні ланцюги постачання – це не просто нова логістична модель, а радикальна зміна мислення щодо того, як створюється і функціонує економічна система. Вони вимагають перегляду стратегій закупівель, підходів до дизайну, вимог до партнерів, критеріїв оцінки ефективності та структури ланцюгів вартості. З огляду на глобальні кліматичні та ресурсні виклики, ЦПП можуть стати відповіддю не лише для окремих компаній, а й для національних економік, які прагнуть інтегруватися в екологічно відповідальні виробничі мережі.

Таким чином, циркулярні ланцюги постачання поступово перетворюються на ключову складову стратегії сталого розвитку компаній, що дозволяє одночасно зменшувати ресурсну залежність, знижувати екологічні ризики та зміцнювати конкурентні позиції на глобальних ринках. Їх подальше поширення потребує узгоджених зусиль бізнесу, уряду, споживачів та міжнародних інституцій, зокрема через створення сприятливого політичного, технологічного та фінансового середовища.

Література:

1. Circle Economy. Global Circularity Gap Report. URL: <https://www.circularity-gap.world/> (дата звернення: 18.05.2025).
2. Ellen MacArthur Foundation. Circular Supply Chains in Action. URL: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/> (дата звернення: 18.05.2025).
3. World Economic Forum. Circular Economy Reports. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 18.05.2025).
4. European Commission. Circular Economy Action Plan. URL: <https://environment.ec.europa.eu/> (дата звернення: 18.05.2025).
5. Нестерова К. С., Щербата М. Ю., Гришова Р. В. Ризики розвитку циркулярної моделі економіки в умовах нестабільності світового ринку. *Бізнес Інформ*. 2023. С. 48–53.